

YOZMA NUTQNI TO'G'RI SHAKLLANTIRISH.

Bo'riyeva Shodiya

Ravshanova Gulruh

Ravshanova Gulruh Yaxshiboy qizi

Toshkent Amaliy fanlar universiteti Pedagogika kafedrası Ona tili

o'qitish metodikasi fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Yozish san'ati, ayniqsa, akademik va professional sohalarda samarali muloqotning asosiy elementi hisoblanadi. Ushbu maqolada yozma nutqni to'g'ri shakllantirish va uning tuzilmaviy qismlari: annotatsiya, kalit so'zlar, kirish, adabiyotlar tahlili, metodlar, natijalar, muhokama, xulosalar va takliflarga urg'u beriladi. Yozuvdagi aniq va tartibli yondashuv ta'sirchanlikni oshiradi.*

Kalit so'zlar: *yoзма nutq, akademik yozish, tuzilma, muloqot, aniqlik.*

Yozma nutq turli sohalarda fikrlarni yetkazish va tushunishni rivojlantirishda asosiy rol o'ynaydi. Samarali yozuv aniqlik, izchillik va yaxshi aniqlangan tuzilma bilan ajralib turadi. Ushbu maqola yozma nutqni tizimli shakllantirishga bag'ishlanib, ta'sirchan akademik va professional hujjatlar yaratish uchun muhim bo'lgan har bir asosiy qismni ko'rib chiqadi.

Ushbu maqola yozma nutqning muhim elementlarini tavsiflash uchun tavsifiy metodologiyadan foydalanadi. Yaxshi amaliyotlar va belgilangan ko'rsatmalarni tahlil qilish orqali izchil va samarali hujjatlar tuzish uchun ramka taqdim etiladi. Har bir bo'limning maqsadi va umumiy struktura ichidagi o'rni tushuntiriladi.

Yozma nutqni to'g'ri shakllantirish bir necha asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi: tuzilma, aniqlik va grammatika. Quyida yozuvda fikrlarni ravshan, mantiqiy va samarali ifodalash uchun qo'llanma berilgan:

Yozishni rejalashtirish

- Maqsadni aniqlash: Nima uchun yozayotganingizni belgilang (masalan, ma'lumot berish, ishontirish yoki o'qitish).
- O'quvchini biling: O'quvchilaringizga mos uslub va lug'atni tanlang.

- G'oyalarni tartiblash: Kirish, asosiy qism va xulosa bilan reja tuzing.

Matn tuzilmasi

- Kirish: Qiziqarli va tushunarli tarzda mavzuni tanishtiring.
- Asosiy qism: Asosiy fikrlaringizni mantiqiy tartibda bayon qiling va misol yoki dalillar bilan qo'llab-quvvatlang.
- Xulosa: Asosiy g'oyalarni umumlashtiring va muhim xulosa chiqaring yoki harakatga chaqiring.

Aniqlikni saqlang

- Oddiy so'zlarni qo'llang: Keraksiz murakkab so'zlardan qoching.
 - Qisqa yozing: Ortiqcha va takroriy so'zlarni olib tashlang.
 - Mavzudan chetga chiqmang: Asosiy fikrdan uzoqlashmang.
- Grammatik qoidalarga rioya qiling
- To'g'ri gap tuzing: Egaga mos fe'llarni ishlating va gaplarni to'g'ri shakllantiring.
 - Tinish belgilaridan foydalaning: Vergul, nuqta va boshqa belgilarni to'g'ri qo'llang.

- Zamonda bir xil bo'ling: Matn davomida fe'l zamonlarini o'zgartirmang.

To'g'ri uslubni tanlang

- Rasmiy yoki norasmiy uslub: Matnning kontekstiga mos ohangni saqlang.
- Faol gaplar ishlating: Gaplarni ravshan va jonli qilish uchun faol gaplarni tanlang.

- Masalan: Qo'mita taklifni ma'qulladi (faol) o'rniga Taklif qo'mita tomonidan ma'qullandi (passiv).

Matnni tahrirlash va qayta ko'rib chiqish

- Xatolarni tuzatish: Imlo va grammatik xatolarni tekshiring.
- Ovoz chiqarib o'qing: Matnni o'qib ko'rib, noqulay iboralarni aniqlang.
- Fikr-mulohaza oling: Matningizni boshqa bir kishi tekshirib ko'rishini so'rang.

O'quvchilar uchun qulaylik yarating

- Paragrafdan foydalaning: Matnni qismlarga bo'lib yozing.

- Sarlavha va kichik sarlavhalar: Katta matnlarni sarlavha bilan tartibga soling.

- Ro'yxatlar: Bir nechta fikrlarni ko'rsatishda ro'yxatlardan foydalaning.

Manba va iqtiboslarni keltiring

- Fikrlarni dalillang: Dalillar, iqtiboslar yoki manbalarni qo'shing.

- Manbalarni ko'rsating: Tashqi ma'lumotlar uchun APA, MLA yoki boshqa standart iqtibos uslublarini ishlating.

Amaliyot qiling

- Doimiy yozing: Turli xil matnlar (esse, hisobot, ijodiy hikoyalar) ustida ishlang.

- Fikr-mulohazalardan foydalaning: Boshqalarning tanqidlarini keyingi matnlarda hisobga oling.

Ushbu qoidalarga rioya qilish orqali yozma nutqingiz yanada aniq, chiroyli va samarali bo'ladi.

Yozma nutqni tizimli shakllantirish faqat texnik talab bo'libgina qolmay, balki intellektual almashuv vositasidir. Yozuvchilar aniqlik va maqsadni birinchi o'ringa qo'yib, o'quvchilar mazmunni oson tushunishi uchun imkon yaratishi kerak. Aniq sarlavhalardan foydalanish va mantiqiy oqimni saqlash zarur amaliyotlardir. Yozuvchilik qiyinchiliklari, masalan, yozuvchilik turg'unligi yoki auditoriya noto'g'ri talqini, ushbu tamoyillarga rioya qilish orqali kamaytirilishi mumkin.

Xulosa

Yozma nutqni to'g'ri shakllantirish struktura va detallarga e'tibor berishni talab qiladi. Yozuvchilar quyidagilarni qilishlari kerak:

Asosiy nuqtalarni qisqacha sharhlovchi annotatsiya bilan boshlash.

Qidiruv imkoniyatlarini va tushunishni yaxshilash uchun tegishli kalit so'zlardan foydalanish.

- Hujjat maqsadini belgilovchi qiziqarli kirish yozish.
- Kontekstni taqdim etish uchun chuqur adabiyotlar tahlilini o'tkazish.
- Shaffoflikni ta'minlash uchun metodlarni aniq belgilash.
- Natijalarni tartibli va tushunarli tarzda taqdim etish.

- Topilmalarni kengroq oqibatlariga bog'lash uchun tanqidiy muhokama qilish.
- Amaliy takliflar va xulosalar bilan yakunlash.

Ushbu amaliyotlarni qabul qilish yozma muloqotni ta'sirchan qiladi, turli auditoriyalar orasida tushunish va qiziqishni oshiradi. Ushbu texnikalarni egallash orqali yozuvchilar o'z sohalariga samarali hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Xasanboyeva Shoiraxon. Yozma nutqni rivojlantirish. Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities Hosted online from Plano, Texas, Usa – 2022
2. Kadamova Mohinur Mamurbek qizi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari. Международный научный журнал No7(100), часть 2 «Научный импульс» Февраль, 2023
3. Galiakberova A.R., Nigmatullina A.Sh., Akramova N.M. Using information and communication technologies to develop writing competence of students at the lessons of the English language // Вестник науки и образования, 2019. № 20-3 (74). С. 8-10. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/using-information-and-communication-technologies-to-develop-writing-competence-of-students-at-the-lessons-of-the-english-language/> (дата обращения: 15.11.2019).
4. Alimova Sh.M., Alaberdieva G.B., Tashmatova M.A. Challenges in teaching English language learners // Вестник науки и образования, 2019. № 19-3 (73). С. 34-36. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/challenges-in-teaching-english-language-learners/> (дата обращения: 15.11.2019).
5. Xasanboyeva Shoiraxon. Yozma nutqni rivojlantirish. Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities Hosted online from Plano, Texas, Usa – 2022
6. Kadamova Mohinur Mamurbek qizi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari. Международный научный журнал No7(100), часть 2 «Научный импульс» Февраль, 2023